

Loupežnickou stezkou na Tolštejn

Trasa: Jiřetín pod Jedlovou - Křížová hora - Jedlová - Tolštejn - Jiřetín

Putování loupežnickou stezkou nás nadchne svou pestrostí, přírodními i historickými zajímavostmi a překrásnými výhledy. Nejprve vyjdeme po křížové cestě na Křížovou horu, pak nás čeká výstup na 3. nejvyšší horu Lužických hor Jedlovou s kamennou rozhlednou a nakonec navštívíme zříceninu středověkého hradu Tolštejn.

Dnes Vás zve na malý **výlet do středověku**, kdy **Tolštejnské panství** byl divoký kraj pokrytý hlubokými lesy, kudy vedlo jen několik stezek spojujících česká a lužická města. Stezky využívali především obchodníci, snažící se v cizině výhodně prodat své zboží. Divoké hvozdy však byly pravým rájem pro nejrůznější loupežníky. Dodnes jsou známá jména některých vůdců loupežnických band, jako například Zelenovous, Raschauer nebo Kardínek. Pod Tolštejnem prý sídlil Vilda, který spíše než velké zlo prováděl pocestným různé škodolibosti. Loupežníku Pumphutovi zase lidé připisují čarodějnické schopnosti. Vypráví se, že se zamiloval do dcery Kyjovského mlynáře a dívčinu lásku chtěl vyvolat kouzly za pomoci jejího vlasu. Jenže si místo něj omylem vzal vlas z moučného síta, které pak zamilovaně pronásledovalo Pumphuta na každém kroku.

Zahrajme si na loupežníky! Doma vyhrabejte staré oblečení po dědečkovi a pořádnou hučku, ať náležitě vypadáte. Chodte tiše a nenápadně a cestou v lese hledejte a využijte nejrůznější skryše a zákoutí, ze kterých loupežníci přepadávali pocestné. Ale přepadávejte raději jen vlastní rodiče a kamarády!

Časem divoké hvozdy na Tolštejském panství prořídly, místy je vystřídaly louky, pole a pastviny, přesto se však dnes spolu můžeme vydat starými stezkami ve stopách středověkých loupežníků a pokusíme se na kraj kolem dívat jejich očima.

Malé hornické městečko **JIŘETÍN POD JE-DLOVOU** dostalo své jméno po Jiřím Šlejnicu ze Saska, který je v 16. století založil. Dříve se zde těžilo olovo, cín, měď a stříbro. Kdo by se chtěl o hornické historii města a okolí dozvědět více, může navštívit zdejší muzeum na faře, k němuž patří i přes 300 m dlouhá zpřístupněná Štola sv. Jana Evangelisty z roku 1781, kde se dříve těžilo stříbro. Hornické historii kraje se více věnujeme při výletu na Miliřku.

Naše putování začneme v **Jiřetíně**, odkud vyrazíme po zelené nahoru na návrší, kterému se dříve říkávalo Holá lada. Stojí na něm **Kaple Ukřižování**, k níž vede **křížová cesta**, a ta dala kopci nový název **Křížová hora**. Toto poutní místo vzniklo v 18. století na památku slepého děvčátka z hornolužické Žitavy,

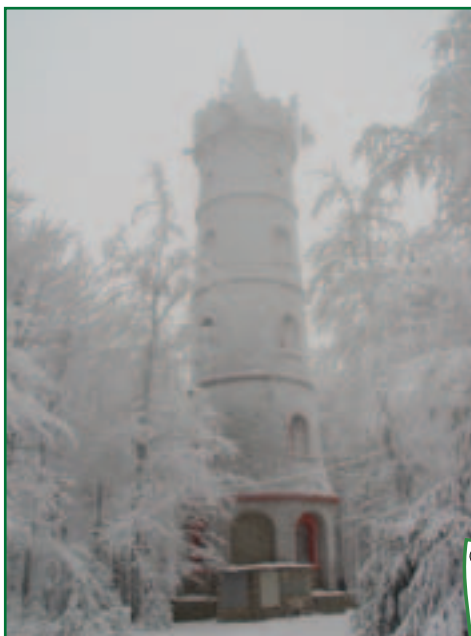
kteří se zde prý zázračně uzdravilo. Podle pověsti protéká dodnes studnou vedle kaple léčivá voda, která pomáhá zmírnit choroby očí a další nemoci.

Loupežnická stezka nás dále vede po návrší příjemnou cestou loukami a pastvinami, odkud je pěkný výhled na hrad Tolštejn, Jedlovou a další okolní hory a lesy. V létě si cestou můžeme pochutnat na malinách zrajících podél cest. Projdeme okrajem **osady Jedlová** a na rozcestí v lese přejdeme na červenou, která prudce stoupá po sjezdovce na horu Jedlovou. Pokud jedete s kočárkem, doporučujeme sledovat zelenou značku ještě až k dalšímu, asi 1 km vzdálenému rozcestí, odkud vede červená na Jedlovou z druhé strany po pozvolnější lesní silničce.

Křížová hora. Foto M. Modrý

KŘÍŽOVÁ HORA se stala poutním místem počátkem 18. století. Roku 1783 zde byla postavena dřevěná **Kaple Ukřižování**, kterou roku 1817 vystřídala nyníjší, kamenná. Věž byla dostavěna později, v roce 1886. Ke kapli vede z Jiřetína **křížová cesta** z roku 1764 s 11 rokokovými výklenkovými kaplemi s kamennými reliéfy a vrcholovou kaplí Božího hrobu dokončenou v 19. století. Na Křížovou horu se i dnes konají poutě, v kapli příležitostné koncerty.

Rozhledna na Jedlové. Foto M. Modrý

Čeká nás značné stoupání, neboť **Jedlová** je třetí nejvyšší hora Lužických hor - měří 774 m n. m. Můžeme se sem vypravit také v zimě na lyžích, neboť z vrcholu vede sjezdovka s vlekem a v okolí jsou běžecké tratě.

Jedlové lesy, které v minulosti pokrývaly vrchol hory a také jí daly jméno, zanikly především díky znečištění ovzduší. I když zde dnes už příliš jedlí nenajdeme, mají lesy kolem nás zvláštní půvab. V horní části se udrží jen stromy, které odolají zdejším drsným podmínkám – buky, břízy, jeřáby a borovice kleč. Stromy jsou zakrslé, ošlehané prudkými větry a nabývají roztodivných tvarů. Rozhlédněte se kolem, zda vám některé nepřipomínají různé bytosti či věci.

Poznáte borovici kleč? Najděte ji cestou na svazích Jedlové a zkuste říct, v čem se liší a co má společného s borovicí lesní. Věděli byste, kde ji nejčastěji najdeme?

Přes vrchol **Jedlové** vede důležité evropské rozvodí – voda ze severního svahu odtéká do Baltického moře, zatímco z jižního do Severního moře. Na jižním a jihozápadním svahu můžeme vidět **sutová pole** – stráně pokryté kameny a balvany nejrůznější velikosti, kde toho mnoho neroste. Zdejší kámen patří do skupiny vyvřelých hornin a říká se mu znělec - podle zvuku, který vydává, když se klepne dvěma kameny o sebe.

JEDLE BĚLOKORÁ bývala u nás jedním z nejrozšířenějších stromů. Našli bychom ji především v podhorských lesích ve společnosti smrku a buku. V důsledku znečištění ovzduší a nevhodných lesnických postupů ve 20. století téměř vymizela. Od smrku jedli rozeznáme podle plochého, pouze do dvou stran vyrůstajícího jehličí, které má na spodní straně 2 bílé proužky. Jehlice jsou měkčí a nepíchají. Zvláštností jedle jsou šišky, které vyrůstají na větvičkách vztyčené vzhůru a zralé se již na stromě rozpadají na jednotlivé šupiny – nemůžeme je tedy najít pod stromem jako smrkové šišky.

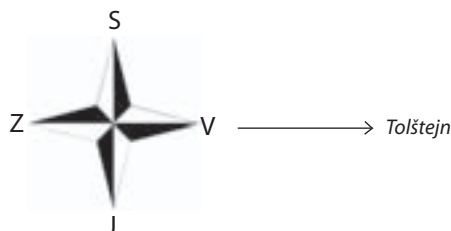
Pozorně se dívejte při své cestě kolem a zkuste nějakou jedli objevit!

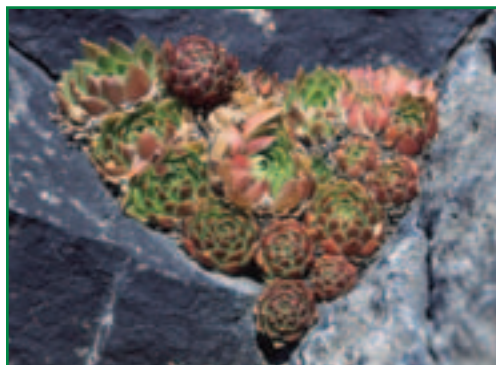

A konečně jsme na **vrcholu Jedlové!** Ti, které výstup poněkud zmožil, se zde mohou občerstvit v příjemné **restauraci**, romantičtější duše si zatím prohlédnou **pomník básníka Friedricha Schillera**. Nikdo si však jistě nenechá ujít výhled z 23 m vysoké **kamenné rozhledny**, která zde byla postavena v roce 1891. Je z ní vidět opravdu široko daleko! Člověku připadá až neuvěřitelné, že za jasného počasí přehlédne nejen celé Lužické hory, ale může dohlédnout přes 50 km daleko - až na Krušné hory, Milešovku a Říp, Bezděz a Ralsko, Trosky a za charakteristickou siluetou Ještědu na Krkonoše se Sněžkou, vzdálenou přes 80 km. Panorama uzavírají Jizerské hory. Směrem na sever nejsou hory tak vysoké, proto tam můžeme vidět více měst a vesnic, na severovýchodě dohlédneme dokonce až do Žitavy nebo Zhořelce na německo-polské hranici.

Zkuste s pomocí mapy a směrové růžice nakreslené na vstupence na rozhlednu pojmenovat správně kopce, které z rozhledny na Jedlové vidíte. Kopce, které jste sami určili, potom zapište ve správném směru do slepé růžice na obrázku.

Z otevřeného vrcholu Jedlové sestoupíme po malé silničce po červené značce do vzrostlého bukového lesa, kterým projdeme do mělkého údolí pod **Tolštejn**. Zřícenina stojí na dvojitém znělčovém suku vysokém 670 m n. m. Prudký kamenitý svah v okolí cesty nahoru je porostlý především javory. Ruiny hradu jsou domovem mnoha zajímavých druhů rostlin jako netřesk, tolita, rozchodník a další.

Netřesk. Foto M. Modrý

Svahy Tolštejna jsou porostlé zejména javory. Podle obrázku řekněte, který ze dvou našich nejběžnějších druhů je zde častější.

Javor klen

Javor mlč

České jméno hradu **TOLŠTEJN** vzniklo z původního německého Dohlenstein, což znamená Kavčí skála. Vybudovali jej v polovině 13. století Vartenberkové na ochranu Pražské cesty z Lužice do Čech a ve své době byl významným a mocným opevněním. Hrad v průběhu dějin patřil dále Berkům z Dubé, Šlejnicům a několika dalším majitelům. Po dobytí vojsky lužických měst v roce 1337 a znovu 1469 byl vždy opět dobudován, až jej v 17. století za třicetileté války vypálili Švédové a nikdy už nebyl obnoven.

VANDROVÁNÍ PO TOLŠTEJNSKÉM PANSTVÍ je název neobvyklé hry, kterou si pro návštěvníky tohoto kraje vymyslel spolek zdejších obcí. Zájemci si na určitých místech (tzv. mýtech) zakoupí velkou mapu panství a zvláštní vandrovní pas, do kterého sbírají razítka při návštěvě nejrůznějších pamětihodností, restaurací nebo penzionů. Tato místa jsou označena žlutočernou korouhví s portrétem dobrotivého **loupežníka Vildy**, patrona a ochránce poutníků po Tolštejnském panství. Cestovatelům jsou nabízeny různé trasy pojmenované po zdejších slavných loupežnících - například **Stežka loupežníka Pumputa, Raschauera či Kardínka**. Razítka v pase se směňují na mýtech za tolštejnské krejčary (ty lze také získat ve zmíněných restauracích za jistou útratu) a za ně si můžete nakoupit na mýtech speciální suvenýry. Vítěz hry je každoročně vyhlášen při Tolštejnských slavnostech, které se konají začátkem léta na hradě.

Dnes z bývalé slávy hradu zbyly už jen ruiny. Roku 1865 v nich byla postavena **hradní restaurace**, která dodnes stojí a v závěru cesty vás jistě potěší nejen dobrým jídlem a pitím, ale také překrásným výhledem do širého kraje i na celou dnešní trasu.

Zpět do **Jiřetína** se dostaneme po malé asfaltové silničce procházející loukami a pastvinami a místy lemované pěknými roubenými chalupami.

Zřícenina hradu Tolštejn

TANEC MEČŮ NA TOLŠTEJNĚ

Tolštejn býval ve středověku obávaným sídlem loupeživých rytířů, kteří odsud napadali a okrádali pokojné kupce a pocestné a věznili je v kobkách hradu, odkud je propouštěli až po zaplacení tučného výkupného. Nejobávanějším majitelem hradu byl Kurt z Tolštejna. Pověst vypráví, že byl tak troufalý, že hanlivým dopisem pozval Žitavskou městskou radu na svatbu své dcery s loupeživým rytířem z Rathen. Žitavští však prý jeho urážky nedbali a slíbili, že přijdou a zpestří slavnost rejem mečů. Zatím se ale dohodli s okolními městy, že při té příležitosti hrad Istí dobudou.

Svatební veselice na hradě prý už byla v plném proudu, když se blížil z údolí svátečně oděný průvod. Muzikanti a tanečníci oblečení jako šermíři nesli veliký meč a další nástroje zdobené pentlemi. Na nádvoří utvořili před rytířem a svatebními hosty kruh a za zpěvu a hudby napodobili veškeré způsoby šermu. Pak přistoupil šermmistr před rytíře a zvolal: „Aj, pane rytíři, jak se vám líbí náš tanec? Až dosud vám tančili měšťané, nechtěl byste také svůj um ukázat?“ a zároveň zatroubil znamení k útoku. Vzápětí se strhla prudká bitva. Odpor opilých a nepřipravených svatebčanů byl marný, neboť v podhradí bylo navíc ukryto celé vojsko Lužičanů, které tanec mečů dokončilo. Rytíř a jeho družina byli zajati a hrad podpálen. Kurt s několika nejhoršími zbojníky byl pak popraven a jeho dcera s manželem za značné výkupné propuštěni. Hrad zůstal několik let v sutinách, než se jej zase některý urozený pán ujal a podle tehdejšího rytířského zvyku okolní města a vesnice znepokojoval.